III 23172

universitaria

BIANCA SELEJAN-GUȚAN
LAURA-MARIA CRĂCIUNEAN

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

Ediția a 2-a

Editura Hamangiu
2014

III 23172

Prof. univ. dr. **Bianca Selejan-Guțan**
Facultatea de Drept Simion Bărnuțiu a
Universității Lucian Blaga din Sibiu

Conf. univ. dr. **Laura-Maria Crăciunean**
Facultatea de Drept Simion Bărnuțiu a
Universității Lucian Blaga din Sibiu

Drept internațional public

ediția a 2-a, revăzută și adăugită

Editura Hamangiu
2014

CUPRINS

Capitolul 1. Introducere 1
§1. Definiția dreptului internațional public 1
§2. Particularitățile şi natura dreptului internațional public 3
§3. Dreptul internațional public şi dreptul intern 5
§4. Dreptul internațional public şi dreptul internațional privat 8
§5. Diviziuni (ramuri) ale dreptului internațional public 9
§6. Repere în dezvoltarea istorică a dreptului internațional public 11
6.1. Antichitatea 11
6.2. Evul Mediu 16
6.3. Epoca dreptului internațional modern 17
§7. Teoriile dreptului internațional. Dreptul internațional şi teoriile relațiilor internaționale 20
7.1. Teoriile specifice dreptului internațional 20
7.1.1. Teoriile dreptului natural 20
7.1.2. Teoriile pozitiviste 23
7.1.3. Teorii ale „compromisului" între dreptul natural şi cel pozitiv 24
7.1.4. Alte abordări 25
7.2. Dreptul internațional şi teoriile specifice relațiilor internaționale 27
7.2.1. Teoriile realiste 27
7.2.2. Teoriile liberal-instituționaliste 28
7.2.3. Teoriile economice 29
7.2.4. Teoriile constructiviste 29

Capitolul 2. Izvoarele dreptului internațional public 36
§1. Noțiunea şi sfera izvoarelor dreptului internațional public 36
§2. Tratatul internațional 37
§3. Cutuma internațională 38
§4. Principiile generale de drept 41
§5. Principiile dreptului internațional public 43
5.1. Principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța 44
5.2. Principiul soluționării pe cale paşnică a diferendelor internaționale 45
5.3. Principiul neamestecului în treburile interne sau al neimixtiunii 45
5.4. Principiul cooperării 46
5.5. Principiul autodeterminării popoarelor 46
5.6. Principiul egalității suverane a statelor 46
5.7. Principiul *„pacta sunt servanda"* 47
5.8. Principiul inviolabilității frontierelor 47
5.9. Principiul integrității teritoriale 47
5.10. Principiul respectării drepturilor omului 47
§6. Echitatea 47
§7. Mijloacele auxiliare de determinare a normelor dreptului internațional 49
7.1. Jurisprudența 49

7.2. Doctrina 49
§8. Alte izvoare ale dreptului internațional public 49
8.1. Actele organizațiilor internaționale 49
8.2. Actele unilaterale ale statelor 51
§9. Ierarhia normelor în dreptul internațional public. *Ius cogens* ***51***

Capitolul 3. Subiectele dreptului internațional public 58
§1. Introducere. Despre personalitate în dreptul internațional public 58
§2. Statele – subiecte primare ale dreptului internațional public 59
2.1. Criteriile de identificare a statelor în dreptul internațional 59
2.2. Suveranitatea şi egalitatea statelor 59
2.2.1. Suveranitatea statelor 60
2.2.2. Egalitatea statelor 60
2.3. Elementele statului 60
2.3.1. Teritoriul 61
2.3.2. Populația 61
2.3.3. Autoritatea guvernamentală 61
2.3.4. Capacitatea de a intra în relații cu alte state 61
2.4. Unele tipuri speciale de state în dreptul internațional contemporan 62
2.4.1. Federația 62
2.4.2. Asociațiile de state 62
2.4.3. Vaticanul 62
2.4.4. Ordinul Suveran de Malta 63
2.4.5. Statele *de facto* 64
2.4.6. Statele neutre 66
2.4.7. Mini-statele 66
2.4.8. Teritoriile aflate sub mandat şi cele aflate sub tutelă 67
2.5. Recunoaşterea internațională a statelor şi guvernelor 68
2.5.1. Recunoaşterea statelor 68
2.5.2. Recunoaşterea guvernelor 70
2.6. Succesiunea statelor 71
§3. Organizațiile internaționale interguvernamentale ca subiecte ale dreptului internațional public 74
3.1. Introducere 74
3.2. Personalitatea juridică internațională a organizațiilor internaționale 75
3.3. Structura organizațiilor internaționale 76
3.4. Membrii organizațiilor internaționale 76
3.5. Organizația Națiunilor Unite (ONU) 77
§4. Popoarele şi mişcările de eliberare națională 85
4.1. Popoarele 85
4.2. Mişcările de eliberare națională 85
§5. Organizațiile internaționale nonguvernamentale 86
§6. Societățile transnaționale 87
§7. Individul în dreptul internațional public 88

Capitolul 4. Populația în dreptul internațional public 97
§1. Populația ca element constitutiv al statului 97
§2. Cetățenia 97
2.1. Dobândirea cetățeniei 101
2.2. Pierderea cetățeniei 102
2.3. Conflictele pozitive şi negative de cetățenie 103
§3. Regimul juridic al străinilor 104
§4. Protecția diplomatică 106
§5. Categorii speciale: regimul refugiaților şi al persoanelor strămutate 107
§6. Azilul teritorial 109

Capitolul 5. Protecția internațională a drepturilor omului 112
§1. Primele preocupări pentru protecția drepturilor omului 112
§2. Sistemul de protecție a drepturilor omului în cadrul Organizației Națiunilor Unite 113
2.1. Carta Organizației Națiunilor Unite 113
2.2. Declarația universală a drepturilor omului 114
2.3. Pactele internaționale privind drepturile omului 116
2.3.1. Pactul Internațional privind Drepturile Civile şi Politice (PIDCP) 116
2.3.2. Pactul Internațional privind Drepturile Economice, Sociale şi Culturale (PIDESC) 119
2.4. Alte convenții ONU privind drepturile omului 124
2.4.1. Convenția pentru eliminarea oricărei forme de discriminare rasială 125
2.4.2. Convenția asupra eliminării oricărei forme de discriminare față de femei 125
2.4.3. Convenția împotriva torturii şi altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante 126
2.5. Proceduri extraconvenționale de protecție a drepturilor omului la nivelul ONU 126
2.5.1. Procedura publică 1235 instituită prin Rezoluția Consiliului Economic şi Social nr. 1235 din 1967 127
2.5.2. Procedura confidențială 1503 creată prin Rezoluția ECOSOC nr. 1503 din 1970 127
2.5.3. Înaltul Comisar ONU pentru Drepturile Omului 128
§3. Sistemul european de protecție a drepturilor omului 128
3.1. Scurt istoric 128
3.2. Organele Consiliului Europei 129
3.3. Elaborarea şi semnarea Convenției europene a drepturilor omului 133
3.4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului 134
3.5. Carta Socială Europeană 139
3.6. Alte convenții privind drepturile omului elaborate în cadrul Consiliului Europei 141
3.7. Protecția drepturilor omului în cadrul Uniunii Europene 141
3.7.1. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene 142
3.7.2. Tratatul de la Lisabona (2007, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009). Prevederi în materia drepturilor omului 144

3.8. Protecția drepturilor omului în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa 145
§4. Sistemul interamerican de protecție a drepturilor omului 146
§5. Sistemul african de protecție a drepturilor omului 148
§6. Carta arabă a drepturilor omului 151
§7. Probleme speciale ale dreptului internațional al drepturilor omului: protecția minorităților 152
7.1. Considerații generale 152
7.2. Noțiunea de „minorități" 153
7.3. Instrumente juridice internaționale din dreptul internațional al drepturilor omului (sistemul ONU) pentru protecția minorităților 155
7.4. Drepturile garantate de art. 27: drepturi individuale sau colective? 156
7.5. Obligațiile impuse statelor de art. 27 al PIDCP 156
7.6. Drepturile ocrotite de art. 27 157
7.7. Populațiile indigene 158
7.8. Declarația din 1992 asupra Drepturilor Persoanelor Aparținând Minorităților Naționale sau Etnice, Religioase și Lingvistice 159
7.9. Considerații finale privind problema minorităților în sistemul ONU 160
7.10. Instrumente adoptate de Consiliul Europei în materia protecției minorităților 162

Capitolul 6. Teritoriul în dreptul internațional public 176
§1. Noțiunea și elementele teritoriului. Suveranitatea teritorială 176
§2. Dobândirea și modificarea titlului asupra teritoriului 177
2.1. Considerații introductive 177
2.2. Modalități de dobândire a titlului asupra teritoriului 177
2.3. Modificarea teritoriului 180
§3. Delimitarea teritoriului și regimul juridic al unor spații în dreptul internațional public 180
3.1. Frontierele 180
3.2. Fluviile, lacurile și canalele maritime internaționale 181
3.2.1. Fluviile și lacurile internaționale 181
3.2.2. Canalele internaționale 184
3.2.2.1. Canalul Suez 185
3.2.2.2. Canalul Panama 186
3.2.2.3. Canalul Kiel 187
3.2.2.4. Canalul Dunăre-Marea Neagră și Canalul Poarta Albă-Midia-Năvodari 188
3.3. Dreptul mării 188
3.3.1. Considerații introductive despre dreptul mării 188
3.3.2. Apele maritime interioare 189
3.3.3. Marea teritorială 189
3.3.4. Zona contiguă. Zona economică exclusivă. Platoul continental 190
3.3.5. Marea liberă 192
3.3.6. Strâmtorile internaționale 193
3.4. Spațiul aerian 193
3.5. Spațiul cosmic 194
3.6. Antarctica și Arctica 196

Capitolul 7. Jurisdicția statelor în dreptul internațional public 203
§1. Jurisdicția statelor 203
1.1. Jurisdicția civilă 203
1.2. Jurisdicția penală 203
§2. Imunitatea statelor şi a organizațiilor internaționale 206
2.1. Imunitatea statelor 206
2.2. Imunitatea organizațiilor internaționale 208
§3. Imunitățile şi privilegiile diplomatice 209
3.1. Concepte-cheie ale dreptului diplomatic 209
3.1.1. Misiunile diplomatice 209
3.1.2. Structura şi personalul misiunilor diplomatice 210
3.2. Imunitățile şi privilegiile diplomatice 211
3.2.1. Inviolabilitatea localurilor misiunilor diplomatice 211
3.2.2. Inviolabilitatea arhivelor, documentelor şi corespondenței diplomatice 212
3.2.3. Imunitățile şi privilegiile personalului diplomatic 212
3.3. Considerații generale privind relațiile consulare şi dreptul consular. Imunitățile şi privilegiile consulare 214

Capitolul 8. Tratatul internațional. Introducere în dreptul tratatelor 222
§1. Considerații generale 222
1.1. Definiția şi clasificarea tratatelor 222
1.2. Codificarea dreptului tratatelor 223
§2. Încheierea tratatelor 223
2.1. Condiții de fond şi de formă ale tratatelor 224
2.2. Negocierea tratatelor 224
2.3. Autentificarea tratatelor 225
2.4. Exprimarea consimțământului statului de a fi legat prin tratat 226
2.4.1. Ratificarea 226
2.4.2. Acceptarea, aprobarea şi aderarea 226
2.4.3. Schimbul de instrumente constituind tratatul 226
2.5. Intrarea în vigoare a tratatelor 226
2.6. Legislația română privind încheierea tratatelor 227
§3. Rezervele la tratate 227
§4. Respectarea şi aplicarea tratatelor de către statele părți 230
§5. Efectele tratatelor față statele terțe 230
§6. Modificarea tratatelor 231
§7. Încetarea şi suspendarea aplicării tratatelor 232
§8. Nulitatea tratatelor 234
§9. Interpretarea tratatelor 235

Capitolul 9. Introducere în dreptul internațional umanitar 240
§1. Scurte considerații istorice 240
§2. Dreptul internațional umanitar contemporan 241
2.1. Considerații generale. Izvoarele dreptului umanitar 241
2.1.1. Izvoarele convenționale 242
2.1.1.1. Dreptul de la Haga 242

2.1.1.2. Dreptul de la Geneva 244
2.1.2. Izvoare cutumiare 245
2.1.3. Legile şi regulamentele interne 246
2.2. Principiile dreptului umanitar 246
2.2.1. Principiul umanității sau Clauza Martens 248
2.2.2. Principiul distincției între combatanți şi necombatanți 248
2.2.3. Principiul propoționalității 249
2.2.4. Principiul nondiscriminării 250
2.2.5. Principiul protecției sporite a populației civile 251
2.2.6. Principiul potrivit căruia dreptul părților la conflict de a alege mijloacele şi metodele de luptă nu este nelimitat 251
2.2.7. Principiul interzicerii suferințelor inutile 251
2.2.8. Principiul independenței lui *ius ad bello* de *ius in bellum* 252
2.3. Câmpul de aplicare al dreptului umanitar. Distincția dintre conflictele armate internaționale şi cele non-internaționale 252
2.4. Categorii de persoane şi bunuri protejate de dreptul umanitar 253
2.4.1. Reguli de protecție a răniților, bolnavilor şi naufragiaților 253
2.4.2. Reguli de protecție a prizonierilor de război 254
2.4.3. Reguli de protecție a populației civile 254
2.5. Metode şi mijloace de purtare a războiului interzise de dreptul umanitar 255
2.5.1. Interzicerea metodelor şi mijloacelor care produc rău inutil (superfluu), cum ar fi: 255
2.5.2. Metodele şi mijloacele care nu respectă principiul distincției combatanți/necombatanți 255
2.5.3. Metodele şi mijloacele de război ecologic 255
2.5.4. Metodele perfide de război 255
2.6. Aplicarea dreptului umanitar 256
2.6.1. Aplicarea dreptului umanitar de către state 256
2.6.2. Comitetul Internațional al Crucii Roşii (CICR) 257

Capitolul 10. Răspunderea internațională 264
§1. Răspunderea internațională a statelor 264
1.1. Considerații generale 264
1.2. Temeiul răspunderii internaționale a statelor 265
1.3. Imputabilitatea faptului internațional ilicit 267
1.4. Ilegalitatea actelor şi faptelor statelor potrivit dreptului internațional 268
1.5. Cauze care înlătură caracterul ilicit al faptului 268
1.6. Conținutul răspunderii internaționale a statelor 269
§2. Răspunderea internațională a indivizilor. Dreptul internațional penal 271
2.1. Ce este dreptul internațional penal? 271
2.2. Crimele de drept internațional 272
2.2.1. Genocidul 272
2.2.2. Crimele împotriva umanității 273
2.2.3. Crimele de război 275
2.2.4. Crimele împotriva păcii sau crima de agresiune 278
2.3. Delictele de drept internațional (*delicta iuris gentium*) 279

2.4. Tribunalele penale internaționale 280
2.4.1. Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg 281
2.4.2. Tribunalul Internațional pentru Extremul Orient de la Tokyo 282
2.4.3. Tribunalele penale internaționale pentru fosta Iugoslavie şi pentru Ruanda 282
2.4.3.1. Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (TPII) 283
2.4.3.2. Tribunalul Penal Internațional pentru Ruanda (TPIR) 286
2.4.4. Curtea Penală Internațională permanentă 288

Capitolul 11. Soluționarea paşnică a diferendelor internaționale 301
§1. Noțiunea de diferend internațional 301
§2. Principii aplicabile soluționării diferendelor internaționale 301
§3. Mijloace non-jurisdicționale de soluționare paşnică a diferendelor internaționale 303
3.1. Negocierea 303
3.2. Bunele oficii 303
3.3. Medierea 304
3.4. Ancheta 304
3.5. Concilierea 304
§4. Mijloace jurisdicționale de soluționare a diferendelor internaționale 305
4.1. Arbitrajul internațional 305
4.2. Curtea Internațională de Justiție 307
4.2.1. Organizarea Curții 307
4.2.2. Competența Curții 308
4.2.2.1. Competența contencioasă 308
4.2.2.2. Competența consultativă 309
4.2.3. Procedura în fața Curții 309
§5. Soluționarea paşnică a diferendelor în cadrul Organizației Națiunilor Unite 310
5.1. Adunarea Generală 311
5.2. Consiliul de Securitate 312
5.3. Secretarul General 312

Bibliografie selectivă 317